

Fungující *commons*/občiny v Brazílii a Indii

Případovou studii příbřežních *commons* marginalizovaných rybářských komunit *beirados* („obyvatelé břehů“) v tisícikilometrovém pásu na severovýchodním brazilském pobřeží v regionu Bahía uvádí Cordell - McKean (v Bromley 1992: 183 - 205). Rybáři se zde pohybují v nepřehledném obojživelném prostředí mangrovů, korálových útesů a ústí řek. Loví pro obživu i prodej řadu druhů mořských živočichů z 6 - 10ti metrových kánoí v osmičlenných posádkách, za použití tradičního, často zděděného náradí. Složitý systém rozdělení lovišť ve zdejších komunitách existuje od nepaměti (tamtéž: 189), přičemž lodě se v lovištích koordinovaně pohybují podle rytmu denního přílivu a odlivu, změn proudu, změn ve fázích měsíce, životních cyklů ryb a podle aktuální rybářské aktivity (v určitých případech úzce spolupracuje několik posádek, jež si úlovek poté rozdělí). Zdejší lidé neplatí žádné daně, fungují mimo místní legislativu a instituce, úlovek prodávají načerno. Na rozdíl od de Sota (viz úvod) však autoři tuto skutečnost interpretují pozitivně: „[rybáři *beirados*] ... jsou vlastními pány. Neviditelnost, daná jejich geografickou a kulturní marginalitou, jim umožňuje vyhnout se tíži vládních předpisů“ (Cordell - McKean v Bromley 1992: 189). Rybáři podle nich *de facto*, i když ne *de iure*, kontrolují tisícikilometrový pás pobřeží a jeho zdroje.

Commons těchto rybářů je založeno na spravedlivé distribuci lovišť (s níž druhotně souvisí i environmentální udržitelnost) a drží pohromadě pomocí příbuzenství a vztahů vzájemné spolupráce a pomoci (např. při prodeji ryb prostředníkům, získávání návny, stavbě kánoí, atd.). Dalším faktorem je specifický étos, *respeito*, který se každý snaží zachovat. Pokud dojde k vážnému konfliktu, obrátí se *beirados* na mediátory - vážené členy či členky komunity, kteří dotyčné vyslechnou a apelují na jejich smysl pro spravedlnost. Spíše než trest se očekává omluva a přiznání vlastní chyby (Cordell - McKean v Bromley 1992: 195-196).

Druhá ukázka úspěšné komunitní regulace přístupu ke společným zdrojům čerpá z kapitoly Roberta Wadea v Bromley (1992: 207-228). Wade podrobně popsal systém, jímž si část vesnic v semiaridní oblasti v okrese Kurnool v indickém státě Ándhrapradéš reguluje přístup k zavlažování a zajišťuje hnojení a ochranu polí před dobytkem a zloději. Vesnice má pole se zavlažovanými i nezavlažovanými plodinami, přičemž nezavlažované se sklízí podstatně dříve. Ve vesnici (3000 obyvatel, cca 2000 ha polí) existuje výkonný orgán v podobě zastupitelstva resp. rady¹, která se odpovídá výroční schůzi všech rolníků. Tato rada administruje společný fond, z něhož platí hlídače polí a během určitého období také koordinátory zavlažování, kteří spravedlivě rozdělují vodu ze zavlažovacích kanálů. Peníze získává fond zpoplatněním některých privilegií (např. právo prodeje alkoholu či výlovu vesnického rybníčku) a především pronájmem strnišť po sklizni nezavlažovaných plodin pastevcům ze sousedství. Ti po zaplacení pasou svá stáda (9000 - 13 000 hlav dobytka) po dobu 6 týdnů na strništích. V noci (resp. jak je přesně specifikováno minimálně od 16:30 do 8:00) pastevci zvířata umísťují na jiná pole, kde jim naopak platí majitelé, kteří mají zájem o

¹ Skutečné, *de iure* zastupitelstvo, tzv. *panchayat*, často pro více vesnic dohromady, nemá v těchto obcích dle autora skutečnou legitimitu. Rada, kterou popisuje autor, se odpovídá výroční schůzi (která se koná venku a je veřejná). Rada nicméně není reprezentativní, neboť její členové pocházejí z řad dominantní kasty a bohatších majitelů pozemků. K legitimitě místní správy v Indii viz též Goldsmith - Hildyard - Bunyard - McCully (1992: 202-203), k alternativám viz Shrivastava - Kothari (2012: 268-272)

hnůj (který zvířata produkují především v noci). Systém se v jednotlivých vesnicích liší. V některých je neúplný, v některých zcela chybí². Oproti předchozímu brazilskému příkladu je tento systém *commons*, ač též vznikl zdola a probíhá mimo oficiální instituce, daleko přehledněji strukturován a funguje v rámci peněžní ekonomiky.

(Převzato z kapitoly N. Johanisové, E. Fraňkové a Z. Filipové "Rozvoj jako destrukce, obrana či obnova občiny?", str. 82 - 106 v knize Hlucháň-Horký, O. – Profant, T. (eds.), 2015: *Mimo sever a jih: rozumět globálním nerovnostem a rozmanitosti*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha)

² Z autorem zkoumaných 41 vesnic má v nějaké podobě uvedené instituce pouze 18. Wade se domnívá, že zbývající vesnice uvedené instituce tolik nepotřebují, proto je nemají (i když dohody s pastevci probíhají na úrovni jednotlivých domácností), a domnívá se, že: „na indickém venkově existuje mnohem více autonomně organizovaných skupin pro management zdrojů, než se všeobecně předpokládá.“ Autoři Blaike – Harris - Pain v téže publikaci naopak tvrdí, že tento typ organizace je v Indii spíše výjimečný (v Bromley 1992: 226, 263 pozn. 2).